

Social- och hälsovårdstjänster för personer från Ukraina

Den 24 februari inledde Ryssland ett militärt angrepp mot Ukraina, vilket har lett till att civilbefolkningen har flytt över gränsen till närliggande stater. Också till Finland väntas det komma personer som flytt undan kriget i Ukraina och det har inletts förberedelser för att ett större antal personer än normalt anländer till landet.

Finland har förbundit sig att hjälpa personer som har flytt hit från Ukraina även i fråga om hälso- och sjukvårdstjänster. Myndigheterna bevakar aktivt utvecklingen av situationen och helhetsbilden, och hjälpåtgärderna samordnas på ett kontrollerat sätt mellan olika förvaltningsområden.

Det bör noteras att Finland för närvarande inte tillämpar inre gränskontroll på personer som anländer från Schengenländer. Största delen av dem som nu flyr från Ukraina till Finland kommer hit via ett Schengenland, så det är inte möjligt att exakt övervaka hur många personer som kommer från Ukraina.

Ukrainare och personer som flytt från Ukraina kan anlända till Finland med olika inresestatus, och rätten till social- och hälsovårdstjänster bestäms enligt vilken status de har för sin vistelse i Finland. Ukrainska medborgare har rätt att resa in i Finland med det egna landets biometriska resedokument och att fritt vistas här i 90 dygn. Utan biometriskt pass behövs det ett visum för inresa. Dessutom är det möjligt att resa in i Finland på grund av arbete eller studier eller med stöd av något annat uppehållstillstånd. En person som kommer från Ukraina kan också söka internationellt skydd, dvs. anmäla sig som asylsökande. En ukrainare som har en hemkommun i Finland har rätt till social- och hälsovårdstjänster på samma grunder som övriga kommuninvånare.

Europeiska unionen har beslutat att aktivera direktivet om tillfälligt skydd. Syftet är att säkerställa en enhetlig europeisk lösning som garanterar människor som flyr från Ukraina direkt skydd och en enhetlig ställning i medlemsländerna. Personer som får tillfälligt skydd med stöd av 109 § i utlänningslagen (301/2004) registreras på samma sätt som asylsökande vid förläggningar där de får sådana tjänster som avses i 13 § i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel (746/2011, nedan mottagningslagen). De tjänsterna består av inkvartering, mottagnings- och brukspenning, hälso- och sjukvårdstjänster och nödvändig socialservice, tolk- och översättartjänster samt arbets- och studieverksamhet. En person kan också bo i privat inkvartering och får då tjänster enligt 13 § i mottagningslagen med undantag för inkvartering. Det tillfälliga skyddet gäller också minderåriga som kommer till landet utan vårdnadshavare och som också omfattas av mottagningslagen. För sådana minderåriga ansöker förläggningen om en företrädare i enlighet med 5 kap. i mottagningslagen.

Den tillståndsprocess som ska tillämpas på personer som kommer från Ukraina motsvarar inte asylförfarandet, eftersom uppehållstillståndet som beviljas på grund av tillfälligt skydd grundar sig direkt på rådets beslut och processen inte förutsätter något hörande av personerna i fråga. Personer som söker skydd beviljas på basis av behov av tillfälligt skydd i enlighet med 109 § i utlänningslagen uppehållstillstånd i enlighet med 112 § i utlänningslagen först för ett år. Upphållstillståndets

giltighetstid kan förlängas till sammanlagt högst 3 år. Tillfälligt skydd med stöd av 109 § i utlänningslagen är inte internationellt skydd.

Personer som omfattas av det tillfälliga skyddet
Rådets beslut omfattar följande grupper:

1. ukrainska medborgare och deras familjemedlemmar
2. personer som fått internationellt skydd i Ukraina och deras familjemedlemmar
3. andra permanent bosatta i Ukraina som inte kan återvända till sitt hemland.

I fråga om alla dessa grupper krävs att personen ska ha bott i Ukraina och lämnat landet efter att Ryssland inledde sin invasion, dvs. den 24 februari 2022 eller senare.

Rådets beslut ger medlemsstaterna viss prövningsrätt när det gäller att fastställa den exakta målgruppen för skyddet. I Finland beslutade statsrådet den 7 mars att utvidga det tillfälliga skyddet till att omfatta även följande grupper i Finland:

4. ukrainska medborgare och deras familjemedlemmar som flydde från Ukraina kort före den 24 februari och som på grund av konflikten inte kan återvända till landet
5. andra ukrainska medborgare som redan vistas i eller har anlänt till Finland och deras familjemedlemmar
6. medborgare i länder utanför EU som lagligen (också annars än permanent) vistades i Ukraina och som inte kan återvända till sitt hemland.

Gällande förutsättningar för hälsosäker inresa under covid-19-pandemin:

Enligt lagen om smittsamma sjukdomar ska personer som anländer till Finland ha med sig ett covid-19-intyg. Om en person inte har ett covid-19-intyg, ska personen delta i ett covid-19-test 24 timmar efter ankomsten till landet och ett andra test 3–5 dygn efter ankomsten till landet. Kravet på intyg gäller inte vissa undantagsgrupper eller personer under 16 år. Hälsovårdsmyndigheterna kontrollerar de intyg som förutsätts enligt lagen om smittsamma sjukdomar genom stickprov i ändamålsenlig utsträckning, med hänsyn till bland annat de resurser som finns tillgängliga för kontroller. Skyldigheterna att uppvisa intyg eller testa sig i enlighet med lagen om smittsamma sjukdomar är inte i sig förutsättningar för inresa. Covid-19-testerna för dem som anländer till landet är avgiftsfria (IHR).

Hänvisning av kunder

Processen för ansökan om tillfälligt skydd och asyl inleds via polisen eller gränsmyndigheten, som hänvisar personen till Migrationsverkets tjänster. En person som flytt från Ukraina och som uppsöker social- och hälsovården får sina tjänster i första hand i enlighet med sin vistelsestatus. Det är frivilligt för en person att registrera sig i processen för ansökan om tillfälligt skydd eller asyl, men även de som arbetar inom social- och hälsovården har ansvar att ge råd och hänvisa till andra myndigheters tjänster. En person som har beviljats uppehållstillstånd på grund av tillfälligt skydd får en personbeteckning, om han eller hon på något sätt har identifierats. Personbeteckningen antecknas på uppehållstillståndskortet.

Social- och hälsovårdstjänster för personer från Ukraina tillhandahålls beroende på deras vistelsestatus

1) Upphållstillstånd på grund av tillfälligt skydd fr.o.m. 7.3.2022

- **Rätt till hälso- och sjukvårdstjänster i samma utsträckning som personer som har en hemkommun i Finland** (26 § 2 mom. i mottagningslagen). Den flyktingförläggning där personen är registrerad har ansvar för att ordna tjänsterna. Förläggningarna kan antingen ordna tjänsterna själva eller skaffa tjänsterna från en offentlig eller privat aktör. I praktiken är det kommunerna och sjukvårdsdistrikten som producerar specialiserad sjukvård, mödra- och barnrådgivning och andra specialtjänster, eftersom det inte i någon nämnvärd utsträckning finns privata producenter av dessa tjänster på marknaden. Dessa tjänster får dock också köpas av privata tjänsteproducenter.
- **Rätt till nödvändiga socialvårdstjänster (inkl. ekonomiskt stöd, dvs. mottagningspenning).** Den förläggning där personen är registrerad har ansvar för att ordna tjänsterna. Om ett barn som beviljats uppehållstillstånd på grundval av tillfälligt skydd är i **behov av barnskyddets tjänster**, är det kommunen där barnet vistas som ansvarar för att tillhandahålla barnskyddet.
- Personer som bedöms bo stadigvarande i Finland har rätt till Folkpensionsanstaltens bosättningsbaserade förmåner. En person kan få rätt till sociala trygghetsförmåner cirka ett år efter ankomsten eller om personen har familjeband eller några andra omständigheter som påvisar att personen bor stadigvarande i Finland.

- Personer som har fått uppehållstillstånd på grund av tillfälligt skydd har omedelbart rätt att arbeta i Finland. Rätt till många bosättningsbaserade förmåner som betalas av Folkpensionsanstalten uppstår om personen arbetar och lönen för arbetet är minst 741,75 euro i månaden. Allt arbete i Finland ska också omfattas av arbetspensions- och olycksfallsförsäkring.
- **Kostnader**
  - Av en person som fått uppehållstillstånd på grund av tillfälligt skydd kan det tas ut en klientavgift enligt klientavgiftslagen på samma sätt som av personer bosatta i Finland. Avgiften påförs av förläggningens föreståndare. (32 § i mottagningslagen)
  - Kostnaderna för tjänster som köps av den offentliga hälso- och sjukvården faktureras den förläggning som köpt tjänsten.
  - Kommunen har rätt att fakturera Migrationsverket för kostnaderna för barnskyddstjänster. I praktiken fakturerar kommunen förläggningen där klienten är registrerad.

2) Resenär/turist i Finland på grundval av 90 dagars vistelse (förutsätter ett biometriskt resedokument)

- **Rätt till brådskande hälso- och sjukvårdstjänster** som kommunen/sjukvårdsdistriktet har organiseringsansvar för. En person befinner sig i en situation som kan liknas vid att vara papperslös, där rätten till hälso- och sjukvårdstjänster endast omfattar brådskande vård (50 § i hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010)). Behovet av brådskande vård bedöms av den behandlande läkaren eller tandläkaren inom den offentliga hälso- och sjukvården. Med brådskande vård avses omedelbar bedömning och behandling av akut sjukdom, kroppsskada eller försämring av en långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning i sådana fall där vårdåtgärderna inte kan skjutas upp utan att sjukdomen förvärras eller kroppsskadan försvåras. Dessutom ska brådskande mentalvård, missbrukarvård och psykosocialt stöd tillhandahållas. Även förlossning anses höra till brådskande vård. Brådskande vård innebär också till exempel vård i syfte att förebygga spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom, såsom tuberkulos, samt vård av hivpositiva gravida personer i syfte att förhindra att smittan överförs till barnet.

- **Rätt till nödvändiga och brådskande socialvårdstjänster.** Om en person behöver nödvändig brådskande hjälp, ska han eller hon i första hand hänvisas till den myndighet som ansvarar för socialvården i kommunen för att bedöma behovet av stöd. I 12 § i socialvårdslagen (1301/2014) föreskrivs om rätten till brådskande socialvård för alla som vistas i en kommun. Enligt bestämmelsen har alla som vistas i en kommun rätt att i brådskande fall få socialservice som baserar sig på hans eller hennes individuella behov, så att hans eller hennes rätt till nödvändig omsorg och försörjning inte äventyras. Brådskande socialservice enligt socialvårdslagen kan sökas hos vistelsekommunen. Dessutom ska det med stöd av socialvårdslagen ordnas socialjour, varmed avses ordnandet av nödvändiga och brådskande socialtjänster och övriga stödfunktioner så att omedelbar trygghet och omsorg som en person behöver kan ges i olika sociala nöd- och krissituationer dygnet runt.

- **Kostnader**

I regel svarar personen själv för alla kostnader som uppstår för hälso- och sjukvården. Av en person kan kommunen eller samkommunen ta ut en avgift som är högst så stor att den täcker de kostnader som tjänsten föranleder kommunen eller samkommunen, om inte något annat följer av en internationell överenskommelse som är bindande för Finland eller av Europeiska unionens lagstiftning. Av en person får dock ingen avgift tas ut för

1) vaccinationer enligt 44 §, 45 § 1 mom. och 47 § i lagen om smittsamma sjukdomar,

2) undersökning och sådan brådskande vård och förskrivning av läkemedel för vården som avses i 50 § i hälso- och sjukvårdslagen i syfte att förhindra smittspridning när det gäller en allmänfarlig smittsam sjukdom,

3) undersökning, vård och förskrivning av läkemedel för vården av en gravid hivpositiv person.

- I fråga om de hälso- och sjukvårdstjänster som tillhandahållits har staten sekundärt ersättningsansvar för den andel som överstiger beloppet enligt klientavgiftslagen, om kostnaderna inte kan tas ut (20 § 3 mom. i lagen om gränsöverskridande hälso- och sjukvård (1201/2013, nedan gränslagen)). Ersättning kan sökas hos Folkpensionsanstalten. Det finns inga motsvarande

bestämmelser om statens sekundära ersättningsansvar i fråga om kostnaderna för socialvården. Således kvarstår kostnaderna för socialvården hos kommunen, om de inte kan tas ut av den berörda personen.

3) Arbetstagare i Finland

- **Rätt till hälso- och sjukvårdstjänster**, som kommunen/sjukvårdsdistriktet eller företagshälsovården har organiseringsansvar för.
  - När det gäller hälso- och sjukvårdstjänster jämföras arbetstagare (bl.a. säsongsarbetare) med stöd av EU:s invandringsdirektiv i regel med kommuninvånare (14 § i folkhälsolagen (66/1972), 3 § i lagen om specialiserad sjukvård (1062/1989)). För att rätten ska kunna utövas krävs det att Folkpensionsanstalten har utrett rätten till vård (16 § i gränslagen) och att personen har fått ett intyg över rätten att få vårdförmåner i Finland. Förutom den berörda personen själv kan även den offentliga hälso- och sjukvården be Folkpensionsanstalten att utreda personens rätt till vård.
  - Observera att den utvidgade rätten endast gäller arbetstagaren och inte familjemedlemmar, inklusive barn, som anlänt med honom eller henne.
- **Rätt till socialvårdstjänster på samma sätt som i punkt 2).**
- Rätt till många bosättningsbaserade förmåner som betalas av Folkpensionsanstalten uppstår om lönen för arbetet är minst 741,75 euro i månaden. Allt arbete i Finland ska omfattas av arbetspensions- och olycksfallsförsäkring.

4) Asylsökande i Finland

En person hänvisas till att söka asyl i Finland endast om det finns uppenbar och grundad anledning till det.

- Rätt till **nödvändiga hälso- och sjukvårdstjänster**, som Migrationsverkets flyktingförläggningar har organiseringsansvar för (mottagningslagen).
  - Utöver brådskande vård har vuxna asylsökande rätt att få andra hälso- och sjukvårdstjänster som en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården bedömt som nödvändiga.
  - Minderåriga asylsökande har lika omfattande rätt till hälso- och sjukvård som minderåriga med hemkommun i Finland.
  - Förläggningarna kan antingen ordna tjänsterna själva eller köpa tjänsterna av en offentlig eller privat aktör.
- Rätt till **nödvändiga socialvårdstjänster (inkl. ekonomiskt stöd, dvs. mottagningspenning)**, som förläggningarna har organiseringsansvar för. Om det konstateras att ett asylsökande barn har behov av barnskyddets tjänster, ansvarar vistelsekommunen för att bedöma behovet av barnskyddstjänster och för att ordna tjänsterna.
- **Kostnaderna på samma sätt som i punkt 1)**

Ytterligare information

Henna Leppämäki, specialsakkunnig, social- och hälsovårdsministeriet / avdelningen för klienter och tjänster inom social- och hälsovården (APO), tfn 029 516 3132, henna.leppamaki@gov.fi

Tuula Kiesseppä, överläkare, social- och hälsovårdsministeriet/APO, tfn 029 516 3745, tuula.kieseppa@gov.fi

Laura Järvelä, specialsakkunnig, social- och hälsovårdsministeriet/APO, tfn 029 516 3167, laura.jarvela@gov.fi

Kaisa Saarinen, specialsakkunnig, social- och hälsovårdsministeriet/APO, tfn 029 516 3293, kaisa.l.saarinen@gov.fi

Marika Lahtivirta, jurist, social- och hälsovårdsministeriet/APO, tfn 029 516 3605, marika.lahtivirta@gov.fi